

Обставини справи

Справа стосувалася стверджуваної несправедливості кримінального провадження щодо заявників у зв'язку з перекваліфікацією злочину судом на останній стадії апеляційного провадження, а також нерозкриттям певних документів та інформації, на яких, як стверджувалося, ґрунтувалися важливі докази обвинувачення.

20 червня 2014 року кримінальне провадження за статтею 332 Кримінального кодексу (зловживання службовим становищем) було розпочато у зв'язку з обставинами проведення серйозного тендеру, оголошеного раніше Міністерством оборони. 22 жовтня 2014 року злочин було перекваліфіковано на злочин, передбачений статтею 182 Кримінального кодексу (розтрата).

29 жовтня 2014 року заявникам, які на той час обіймали різні посади в Міністерстві оборони, було пред'явлено обвинувачення у розтраті майна, вчиненій групою осіб у великих розмірах шляхом зловживання службовим становищем (злочин, передбачений пунктами «а» і «г» частини 2 та пунктом «б» частини 3 статті 182 Кримінального кодексу), і їх було взято під варту.

19 червня 2015 року заявники були звільнені під заставу.

16 травня 2016 року міський суд Тбілісі визнав заявників винними у пред'явленому обвинуваченні. Вони були негайно взяті під варту. Суд встановив, що заявники відповідали за організацію тендеру, під час якого вони привласнили 4 102 872,60 грузинських ларі (GEL). Серед іншого, національний суд покладався на звіт судової експертизи № 01/348, метою якої було встановлення різниці між ринковою вартістю активів, поставлених компанією-переможцем після завершення проекту, і сумою, яку Міністерство оборони погодило з компанією для оплати проекту. Незважаючи на клопотання захисту, деякі документи, на підставі яких було підготовлено цей звіт, не були розкриті стороні захисту. Міський суд Тбілісі засудив кожного із заявників до 7 років позбавлення волі.

26 січня 2017 року Апеляційний суд Тбілісі за власною ініціативою, без надання додаткових аргументів, змінив обвинувальний вирок, перекваліфікувавши розтрату на зловживання службовим становищем. Суд дійшов висновку, що докази обвинувачення не підтвердили один зі складових елементів злочину розтрата – контроль над активами, що є предметом цього злочину – а, отже, вирок за статтею 182 Кримінального кодексу не міг бути залишений у силі. Що стосується того факту, що заявникам не було надано можливості підготувати захист в контексті нової юридичної кваліфікації злочину, апеляційний суд постановив, що перекваліфікація не завдала шкоди справедливості судового розгляду, оскільки зміна обвинувачення не внесла жодних нових фактичних обставин, про які заявники не мали можливості заявити в судах першої та апеляційної інстанцій. Крім того, апеляційний суд

зазначив, що заявники матимуть можливість оскаржити вирок до Верховного Суду. Апеляційний суд скоротив термін покарання кожному із заявників до 1 року і 6 місяців позбавлення волі.

14 вересня 2017 року Верховний Суд Грузії відмовив у задоволенні касаційної скарги заявників. Що стосується перекваліфікації злочину, Верховний Суд зазначив, що фактична основа обох злочинів була схожою, і що апеляційний суд Тбілісі змінив юридичну кваліфікацію первісного обвинувачення заявників, не додавши жодного нового фактичного елементу. Крім того, зміна обвинувачення була здійснена на користь заявників.

27 січня 2017 року Президент Грузії помилував обох заявників, що включало в себе пом'якшення покарання та зняття судимостей. Того ж дня заявники були звільнені з в'язниці.

У своїй заяві до ЄСПЛ заявники скаржилися, що перекваліфікація злочину апеляційним судом і нерозкриття важливих доказів обвинувачення стороні захисту зробили судовий розгляд їхньої справи несправедливим.

Оцінка Суду

ЄСПЛ передусім нагадав, що загальні принципи, які стосуються права бути поінформованим про характер і підстави обвинувачення, включаючи його юридичну характеристику, а також права обвинуваченого на підготовку свого захисту, були узагальнені в рішеннях у справах *Pélissier and Sassi v. France* [ВП], № 25444/94, §§ 51–54, ЄСПЛ 1999-II та *Penev v. Bulgaria*, № 20494/04, §§ 33–34 і 42, від 07 січня 2010 року; див. також рішення у справі *I.H. and Others v. Austria*, № 42780/98, § 34, від 20 квітня 2006 року).

Крім того, ЄСПЛ зазначив, що обвинувальний акт, в якому викладено фактичні та правові підстави обвинувачення щодо підсудного, відіграє головну роль у кримінальному провадженні (див. рішення у справах *Kamasinski v. Austria*, § 79, від 19 грудня 1989 року, Серія А № 168, та *Varela Geis v. Spain*, № 61005/09, § 51, від 05 березня 2013 року).

У цій справі заявники були обвинувачені лише в розтраті майна за обтяжуючих обставин (див. пункт 2 вище). Розтрата та зловживання службовим становищем є різними злочинами за кримінальним законодавством Грузії, і елементи, які мали бути доведені для винесення обвинувального вироку, відрізнялися (див. пункт 8 рішення). Так, у випадку зловживання службовим становищем одним із складових елементів злочину є намір «отримати будь-яку особисту вигоду або привілей, або будь-яку вигоду чи привілей для іншої особи», тоді як такий елемент не є невід'ємною частиною розтрати як злочину (див., *mutatis mutandis*, рішення у справах *Adrian Constantin v. Romania*, № 21175/03, § 23, від 12 квітня 2011 року, та *Gelenidze v. Georgia*, № 72916/10, § 33, від 07 листопада 2019 року).

У зв'язку з цим ЄСПЛ не прийняв твердження Уряду, на яке посилалися національні суди, що юридична кваліфікація злочину не мала великого значення, оскільки змінений обвинувальний вирок ґрунтувався на тих самих фактах. ЄСПЛ повторив, що Конвенція вимагає, щоб обвинувачений був детально поінформований не лише про дії, які йому інкримінують, тобто про факти, що лежать в основі обвинувачення, але й про юридичну кваліфікацію, яка їм надається (див. згадане вище рішення у справі *Penev*, § 42 та рішення у справі *D.M.T. and D.K.I. v. Bulgaria*, № 29476/06, § 80, від 24 липня 2012 року). Протягом усього судового розгляду заявники будували свій захист тільки щодо обвинувачення в розтраті. Зрештою, Апеляційний суд Тбілісі визнав це обвинувачення недоведеним, оскільки не було одного зі складових елементів злочину – контроль над активами, що були предметом розтрати. До винесення свого рішення Апеляційний суд Тбілісі не попередив заявників про те, що їхній злочин може бути перекваліфіковано. Судове засідання не було відкладено для подальших дебатів, і елементи нового правопорушення не обговорювалися в суді (див. згадане вище рішення у справі *Gelenidze*, § 35; див. також згадане вище рішення у справі *Penev*, § 43).

Заявники дізналися про нову правову кваліфікацію фактів лише з рішення апеляційного суду. За таких обставин, хоча ЄСПЛ визнав, що апеляційний суд мав юрисдикцію перекваліфікувати злочин, він повинен був надати заявникам можливість реалізувати своє право на захист щодо нового обвинувачення в практичний та ефективний спосіб, зокрема, своєчасно.

ЄСПЛ не міг робити припущення щодо суті захисту, який заявники могли б обрати, якби в них була можливість зробити заяви безпосередньо щодо обвинувачення у зловживанні службовим становищем, в якому їх зрештою було визнано винними. Однак їм повинна була бути надана така можливість.

Таким чином, апеляційний суд Тбілісі не надав заявникам можливості пристосувати свій захист до нового обвинувачення. Що стосується Верховного Суду, який міг би переглянути справу в повному обсязі, ЄСПЛ зазначив, що він не виправив недоліки апеляційного провадження, відхиливши касаційну скаргу заявників як неприйнятну.

З огляду на наведене ЄСПЛ дійшов висновку, що було порушено право заявників бути детально поінформованими про характер і підстави висунутого щодо них обвинувачення та їхнє право на достатній час і можливості для підготовки свого захисту. Відповідно, у цій частині було порушення пункту 1 та підпунктів «а» і «b» пункту 3 статті 6 Конвенції.

Що стосується скарг заявників на нерозкриття захисту важливих доказів обвинувачення, Суд вважав, що він розглянув основне правове питання, порушене у заяві, і що не було необхідності окремо вирішувати питання по суті цієї частини заяви.

Висновок

Порушення пункту 1 та підпунктів «а» і «b» пункту 3 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд) щодо зміни кваліфікації правопорушення.

Рішення в цій справі ухвалене Комітетом 11 лютого 2025 року та є остаточним.